Urmo Kübar

Demokraatlike arutelude pidamine pole keeruline mitte üksnes võimulolijate jaoks, vaid ka neile, kes seda poliitikutelt nõuavad, kirjutab EMSL-i juhataja Urmo Kübar seekordses Maalehe kolumnis. Aga pingutus on vaeva väärt.

"Elu ei ole peente kommete kool. Igaüks kõneleb nii, nagu oskab," kirjutas Jaroslav Hašek "Vahva sõdur Švejki" esimese osa järelsõnas, ilmselt aimates, kuidas ta kangelaste sõnavara 1920ndate aastate peenemaid lugejaid õhku ahmima paneb. Tänane kõigega harjunud lugeja kergitab mõistagi imestunult kulmu hoopis autori sellise vabanduse peale.

Kuid üks asi on lugeda romaanis Karika kõrtsi peremeest Paliveci nentimas, et kärbsed sittusid keisrihärra pildi täis, hoopis muu, kui sama lugeja rahvakogu.ee lehel tehtud demokraatia-edendamise ettepanekut kostitab teine arvaja kommentaariga "jabur mõte". "Oota, mis mõttes tuled sa mulle ütlema, et minu jutt on jabur?" tõmbuvad ta käed siis rusikasse. "Vaata, millised su oma ettepanekud on! Ja üldse ..."

Rahvakogu esimene nädal tõi veebilehele 666 ettepanekut, neist üle 2/3 seotud lehe põhiteemade, erakondade töö ja nende rahastamise, valimiste ning muude poliitikas kaasa rääkimise võimalustega. Kas partei asutamine peaks olema lihtsam? Kas parteide riigipoolne rahastamine peaks olema seotud nende liikmemaksude kogumisega või tuleks see sootuks kaotada? Kas valimisreklaame peaks piirama? Kas valijal võiks ühe hääle asemel olla mitu? Kuidas ära hoida "peibutuspartide" kandideerimist, kes ei plaanigi valitavas kogus tööle hakata? Ja nii edasi, ja nii edasi.

Kui ka üksteist kordavad ettepanekud maha arvata, siis ikkagi üle paarisaja mõtte, kuidas demokraatiat Eestis tugevamaks muuta. Autorite seas nii endiseid kui ka praeguseid poliitikuid, vabaühenduste juhte, ajakirjanikke, teadlasi, peamiselt aga inimesed, kelle nimi väljaspool nende tutvuskonda midagi ei ütle.

Ning muidugi ei ole tahtmise korral ettepanekute seast raske noppida neid, mis seisavad

demokraatiast kaunis kaugel, olgu siis näiteks soov avaldada poliitikute isiklikud kirjavahetused, telefonikõned ja pangaväljavõtted ning ka nende lähisugulaste välissõidud. Või teha avalikuks, kelle poolt keegi valimistel hääletas. Või jätta valimisõigus ainult lastega peredele.

Muidugi leidub ka ettepanekuid seaduste muutmiseks, mis tegelikult juba ammu muudetud. Rahvakogu viljakaim korrespondent tuleb iga päev välja kümnekonna uue uitmõttega, pool teksti trükitähtedes, mida veebitekstides loetakse karjumiseks. "Tüüpiline Delfi kommentaarium," kostis mu tuttav, ühe külaseltsi eestvedaja oma esimese ja tema sõnul viimaseks jääva Rahvakogu-külastuse järel.

Jah, demokraatlikud arutelud ei ole ilmtingimata ja alati meeldivad nagu jalutuskäik kevadisel aasal või virsikud vahukoorega. Jah, see tähendab, et meil tuleb valmis olla mitte ainult oma ettepanekute argumenteerimiseks, vaid ka selleks, et kuulata ja mõista neid, kes arvavad ja saavad asjadest aru meist erinevalt.

Teadagi on mugavam suhelda inimestega, kes mõtlevad ja räägivad enam-vähem samamoodi kui me ise – ei ole liiga palju targemad, aga ka mitte rumalamad. Ent kui me ise pole valmis mugavustsoonist välja tulema, ei ole põhjust oodata seda ka valitsejatelt, kellele me kapseldumist ning kontakti kaotamist ülejäänutega, "tegeliku eluga", tihti ette heidame.

Ja see ei ole paljalt küsimus sellest, kui lihtne või raske on meil kodanikena oma – enda meelest ju ikka arukaid – mõtteid võimulolijatele kuuldavaks teha. See on küsimus ühiskonna tervisest.

Sipelgate maailmas on teada nähtus nimega surmaring: kaotades mingil põhjusel kodutee, hakkavad nad kulgema ringiratast. 1921. aastal vaatles ameerika loodusuurija William Beebe Guajaanas üht sellist 365-meetrise läbimõõduga ringi, mida mööda sipelgad kulgesid vankumatult eesolija kannul kaks päeva, kuni suur osa neist kurnatusest surnult maha jäi.

Inimeste seas on sarnaseks nähtuseks grupimõtlemine, kus suurem või väiksem üksteist hästi mõistev seltskond kas mugavusest, meeldimissoovist või ka lihtsalt teadmatusest minetab võime leida üles oma plaanide nõrku kohti, vastuargumente, mõelda teistsugustele variantidele. Sisuliselt tammutakse üksteisele takka kiites samamoodi ringiratast.

Rahvahulkade tarkus, kus koos ollakse arukamad, kui ükski osaleja eraldi, hakkab tööle siis, kui kokku saavad erinevate teadmiste ja kogemustega inimesed ning on loodud head tingimused aruteluks. See tähendab piisavat, neutraalses, aga selges sõnastuses infot, samuti aega, teadmist arutelu ja osalemise olulisusest ning kindlasti sõbralikku aruteluõhkkonda. Siis, nagu näitavad kogemused, on inimesed valmis kaasa mõtlema, kuulama, õppima ja koos paremaid lahendusi otsima.

Moel või teisel jäävad niisuguste tingimuste loomisega hätta (mitte muidugi, et iga viimset kui küsimust peaks üldse sel moel arutama) kõik enam levinud rahva arvamuse kogumise viisid nagu avaliku arvamuse uuringud, valimised või ka huvirühmade kaasamiseks korraldatavad konsultatsioonid ja läbirääkimised.

Ka Rahvakogu veebileht ei paku kõiki neid võimalusi. Kuna seal osalejad "valivad" end ise, võib arvata, et nad esindavad pigem häälekamat ja veebiarutelude harjumusega osa ühiskonnast. Avanädal andis ka õppetunni, et veebileht ei soodusta väga ettepanekute vahelist dialoogi. Ent praeguses etapis, kus eesmärgiks on olemasolevatest ootustest ja ideedest võimalikult paljude edasisteks aruteludeks "lauale" toomine, pole need puudused veel ka probleemiks.

Veebruaris seisab ees tehtud ettepanekute süstematiseerimine ning nende plusside-miinuste vaagimine esmalt erinevate ekspertide poolt, kelle tööd on seejärel soovijatel võimalik omalt poolt täiendada, ning siis juba arutelupäevad eelistatumate lahenduste selgitamiseks. Kui kogu selle töö tulemusena õnnestub astuda samm edasi demokraatlike ja arvestavate arutelude pidamise kogemuse ja harjumuse tekkimisel, oleks see pikas perspektiivis mu jaoks Rahvakogu olulisim võit.

Artikkel Hea Kodaniku Infovärava veebilehel .